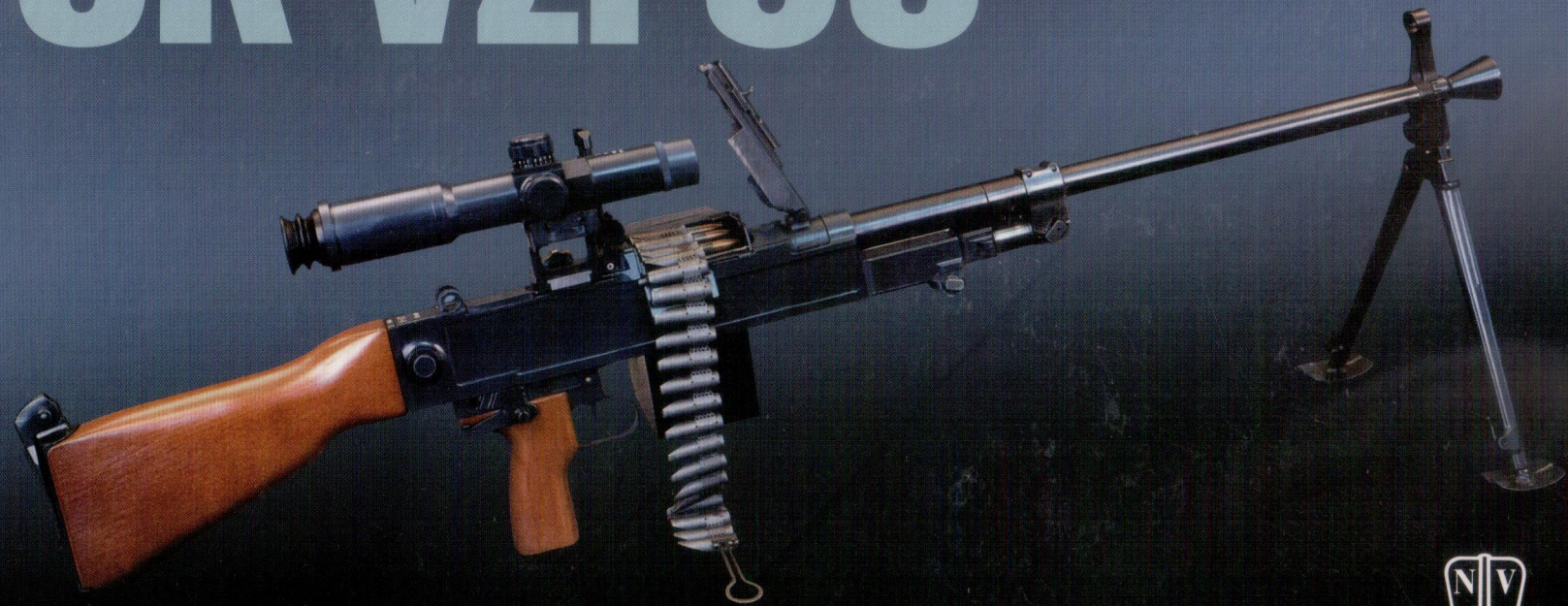

UNIVERZÁLNÍ KULOMET

UK vz. 59

Ing. Jiří Fencel

I. ÚVOD

Troška historie nikoho nezabije

Lehký kulomet

Za druhé světové války sehrály na všech frontách a ve všech druzích boje význačnou roli lehké kulomety, kterých se během válečných let vyrobily miliónové série. Počty těchto zbraní u útvarů během války několikanásobně vzrostly (např. ve střeleckém praporu Sovětské armády vzrostl jejich počet od roku 1941 do konce války třikrát).

Lehké kulomety, jejichž konstrukce vyžrála v meziválečném období, prokázaly ovšem během války i své nedostatky. Tam, kde měly lehké kulomety podporovat pohyblivé pěší jednotky a kde nemohly zasáhnout méně pohyblivé kulomety těžké, projevovala se značná hmotnost lehkého kulometu a malá kapacita jeho zásobníku. To vedlo k pokusům zásobovat lehký kulomet zásobníkem i pásem, konstrukce přesného a odolného lehkého kulometu

na puškový náboj, lehčího než 7,0 kg a s praktickou kadencí kolem 100 ran za minutu se ale ukázala být příliš složitým problémem.

Bojové zkušenosti 2. světové války prokázaly, že hranice potřebné účinnosti lehkého kulometu je asi 600, maximálně 800 m. Na tuto vzdálenost byl ještě dostatečně účinný nový sovětský náboj vz. 43, a proto byl pro tento náboj zkonstruován – vedle samonabíjecí karabiny a automatu – i lehký kulomet: byl to nejdříve jen 7,4 kg těžký „ruční“ kulomet Děgťareva (RPD), zásobovaný pásem na 100 nábojů z bubnového pouzdra a přijatý do výzbroje Sovětské armády v roce 1946, později pak podobný kulomet M. T. Kalašnikova (RPK), nabíjený schránkovým nebo bubnovým zásobníkem na 40/75 nábojů a vážící jen 5,6/6,9 kg.

Stranou zájmu ale nezůstal ani standardní puškový náboj 7,62x54R: pro tento náboj byl z kulometu DPM („Děgťarev přechotný modernizovaný“) vyvinut nejdříve rotní kulomet RP-46 („7,62mm rotný pulemjot obrazec 1946 goda“) s těžkou, vzduchem chlazenou a rychle vyměnitelnou hlavní, který vážil nabitý a s dvojnožkou asi 13,0 kg, střílel teoretickou kadencí

230-250 ran za minutu jako těžký kulomet, zásobován byl z talířového zásobníku na 47 nábojů nebo z pásu na 150 nebo 250 nábojů ve schránce zavěšené na zbrani a jehož hlaveň snesla do výměny 500 ran. Později sestrojil M. T. Kalašnikov modernější rotní kulomet PK/PKM („Pulemjot Kalašnikova“ / „Pulemjot Kalašnikova modernizovaný“), vycházející z osvědčené konstrukce AK a nabíjený pásem na 100 a 200 nábojů. Tato zbraň na podstavci Samoženkova se stala roku 1961 i novým těžkým kulometem PKS („Pulemjot Kalašnikova Stankovoj“), byl už tedy vlastně tzv. kulometem „dvouúčelovým“, používaným s dvojnožkou i s podstavcem.

Čs. armáda měla v prvních letech po osvobození ve výzbroji jako lehké kulomety německé MG 34 a MG 42, sovětské Děgťarev DP 1928 a československé ZB vz. 26, kterých bylo nejvíce. Pestrou paletu zbraní doplňovaly také některé další kulomety trofejní.

Kulomet ZB vz. 26 sice byl ve své době jedním z nejmodernějších, nebyl ale výrobě právě jednoduchý. Navíc mu chyběl plynový regulátor a jeho závěrový systém vyžadoval pohyb poměrně velkých hmot,

an za minutu jako těžký kulo-
bován byl z talířového zásob-
7 nábojů nebo z pásu na 150
nábojů ve schránce zavěšené
a jehož hlaveň snesla do vý-
ran. Později sestrojil M. T. Ka-
modernější rotní kulomet
(„Pulemjot Kalašnikova“ / „Pu-
alašnikova modernizovaný“),
cí z osvědčené konstrukce AK
ý pásem na 100 a 200 nábojů.
h na podstavci Samoženkov se
i 1961 i novým těžkým kulome-
(„Pulemjot Kalašnikova Stanko-
už tedy vlastně tzv. kulometem
ovým“, používaným s dvojnož-
dstavcem.

náda měla v prvních letech po
ní ve výzbroji jako lehké kulo-
necké MG 34 a MG 42, sovětské
DP 1928 a československé ZB
terých bylo nejvíce. Pestrou pa-
ní doplňovaly také některé další
trofejní.

et ZB vz. 26 sice byl ve své době
nejmodernějších, nebyl ale vý-
avě jednoduchý. Navíc mu chyběl
egulátor a jeho závěrový systém
ul pohyb poměrně velkých hmot,

takže měl tendenci sklápět ústí hlavně
dolů, což nepříznivě ovlivňovalo přesnost
při střelbě z podstavce. Výnos z 1. dubna
1946 ovšem počítal s lehkým kulometem
jako zbraní pěšího družstva. Měl to být
„v zásadě lehký kulomet ZB vz. 26, pře-
konstruovaný na ráži 7,62 mm s eventuál-
ním využitím zlepšení z typu lehkého kulo-
metu Bren“. Současně ukládal řešit i pod-
stavec pro zlepšení stability při střelbě na
větší vzdálenosti a protiletadlovou (PL)
střelbu. Takticko-technické požadavky
měly být stejné, jako u kulometu ZB vz.
26. Už v té době se také diskutovalo
o možnosti jedné zbraně, použitelné buď
s dvojnožkou, nebo s podstavcem, na po-
radě v lednu 1947 pak také o kulometu
pro zkrácený náboj (náboj o snížené ba-
listické výkonnosti) ráže 7,5 mm.

V červnu 1947 vyzval VTÚ (Vojenský
technický ústav) brněnskou Zbrojovku
k nabídce kulometů ráže 7,5 mm, které
„měly využít zkušeností, získaných s kulo-
metem vz. 26 a Bren“. Poptávka zahrno-
vala i třínohý podstavec. Diskuse o jednot-
ném kulometu ale pokračovala také. Už
v červnu 1947 došla porada na VTÚ k zá-
věru, že „je třeba hledat zbraň, která by
měla vlastnosti lehkého i těžkého kulo-

metu a která by neměla závad, vyskytují-
cích se u německého jednotného kulo-
metu“. Z porady na hlavním štábu v listo-
padu pak vzešel požadavek zjistit, zda by
připravovaný lehký kulomet s těžší hlavní
a na podstavci nedokázal dlouhé dávky
jako kulomet těžký.

Na objednávku z roku 1947 dodala
Zbrojovka Brno zatím jen prototypy nabí-
jené pouze zásobníkem: Václav Holek
zkonstruoval modely ZB 481 a ZB 482,
pražská konstrukce pod vedením Josefa
Kouckého ZK 475 (všechny s pístovým
systémem), Ing. Jeroným Kynčl pak kulo-
met ZJ 483 (pozdější KP 5) s dynamickým
závěrem, bržděným dělenou hmotou.
Vzorky všech těchto zbraní se zkoušely
v první polovině roku 1948.

V červnu 1948 upřesnilo velení vývoj
nových kulometů takto: Žádalo konstruo-
vat „univerzální kulomet pro pěchotu,
který by svou malou vahou kolem 6 kg
sloužil pro útočné a pohyblivé akce jako
kulomet lehký, nabíjený zásobníky, a při
akcích obranných, doplněn vhodným pod-
stavcem o váze asi 10 kg, byl k použití pro
úkoly kulometu těžkého, nabíjeného kulo-
metnými nábojovými pásy nastavovatel-
nými“. Měl být zařízen pro nabíjení zásob-

níkem i pásem a štáb proto nyní připouštěl
i jeho vyšší hmotnost do 8 kg.

Těžký kulomet

Ve 2. světové válce se uplatnily převážně
osvědčené konstrukce těžkých kulometů,
které zažily už 1. světovou válku. Prošly
ovšem nejrůznějšími modernizacemi
a v některých případech ustoupily i kon-
strukcím modernějším. Staré kulomety
přestaly – přes svou spolehlivost – vyho-
vovat hlavně díky své značné hmotnosti
(např. svou spolehlivostí proslulý kulomet
Maxim mod. 1910 vážil víc než 40 kg;
proto ho v roce 1943 doplnil ve výzbroji
kulomet Gorjunova vz. 43 (SG-43, „Stan-
kovoj Gorjunova“ konstruktérů P. M. Gorju-
nova, jeho synovce M. M. Gorjunova a V.
J. Voronkova), mnohem lehčí a s chlaze-
ním vzduchem).

Vznikla také – nejdříve v německé ar-
mádě – nová kategorie „kulometů univer-
zálních“. Byl to kulomet MG 34 a zvláště
pak MG 42, který vzbudil pozornost i mezi
Spojenci a kterým se vážně zabývala
i americká armáda.

Čs. armáda měla po osvobození ve
svých skladech celou řadu trofejních těž-
kých kulometů různých vzorů. Převahu